

REALIZACJA POZAMILITARNYCH PRZYGOTOWAŃ OBRONNYCH W UCZELNI

mjr rez. mgr Andrzej Mrozek

(Specjalista ds. Obronnych w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, członek European Association for Security)

STRESZCZENIE

Charakter współczesnych konfliktów zbrojnych i zagrożeń z nimi związanych powoduje, że znaczenie uczelni dla obronności wzrasta, gdyż coraz ważniejsza jest edukacja, innowacyjność i nauka. W uczelniach znajduje się najcenniejszy dla obronności czynnik – czynnik ludzki - znacząca część młodzieży i liczne grono osób z tytułami naukowymi. Żadne państwo nie może lekceważyć takiego potencjału, dlatego uczelnie objęte są programem pozamilitarnych przygotowań obronnych. Przygotowania obronne koncentrują się na opracowaniu zadań obronnych, których realizacja odbywać się będzie w czasie podwyższania stanów gotowości obronnej państwa, czyli w perspektywie czasowej liczonej w tygodniach. Natomiast warunkiem niezbędnym do osiągnięcia sukcesu w ewentualnym konflikcie zbrojnym jest posiadanie odpowiednio przygotowanych, wykształconych ludzi, co wymaga dłuższej perspektywy czasowej. Uczelnie są istotne dla budowania podstaw bezpieczeństwa państwa, w dłuższej, strategicznej perspektywie, przede wszystkim w czasie pokoju.

Słowa kluczowe: przygotowania obronne, zadania obronne, konflikt zbrojny.

WSTĘP

Jedną z ważnych funkcji państwa jest organizowanie przygotowań obronnych. Przygotowania te mają militarny i pozamilitarny charakter. Ogólnie biorąc militarne przygotowania realizowane są przez resort Ministerstwa Obrony Narodowej, natomiast pozamilitarne przygotowania odbywają się w pozostałych resortach oraz w ramach terenowej - rządowej i samorządowej administracji.

Prawo do obrony jest powszechną normą etyczną, oraz zapisaną we wszystkich cywilizowanych kodeksach normą prawną. Do obrony każdy ma prawo, także wtedy, gdy z łatwością może uniknąć agresji, na przykład poprzez ucieczkę. Ważną zasadą w obszarze obrony narodowej jest powszechny obowiązek obrony. Jest to właściwość ustrojowa. W urzeczywistnianiu zasady powszechności obowiązku obrony przejawia się między innymi demokracja i „rzeczypospolitość”.

Państwo do działań obronnych ma pełne prawo i obowiązek względem swoich obywateli, ma także prawo, aby oczekiwać od pracowników zatrudnionych w państwowych jednostkach organizacyjnych, które finansuje, zaangażowania się w proces realizacji przygotowań obronnych.

Współczesna wojna odbywa się w różnych wymiarach i wymiar wojskowy jest tylko jednym z wymiarów. Coraz ważniejsze są inne wymiary, dla których edukacja, innowacyjność i nauka mają zasadnicze znaczenie. Przywołując w tym miejscu poglądy Alвина Tofflera: przetaczająca się obecnie przez świat rewolucja naukowo-informacyjna całkowicie zmieniła najważniejsze cele konfliktów. Najistotniejsze akcenty rywalizacji zostały przesunięte z walki o zasoby materialne na walkę o zasoby intelektualne i duchowe. Główna gra toczy się o ludzką świadomość. Jest to wojna bez linii frontów. Polem bitwy stał się umysł człowieka.¹

Musimy myśleć o przyszłości, warunkiem wstępnym zaś jest uwolnienie się od stereotypów myślowych, w przeciwnym razie nie sprostamy wyzwaniom współczesności.

1. BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE WOBEC WYZWAŃ WSPÓŁCZESNOŚCI

Bezpieczeństwo narodowe współczesnych państw w znacznej mierze zależy od potencjału intelektualnego i technologicznego. Z opracowań analizujących zmiany w krajach o najwyższej dynamice potencjałów technologicznych i intelektualnych wynika, że potencjał tych państw jest silnie sprzężony z „instytucjami wiedzy”, jak: uniwersytety, ośrodki badawcze, parki technologiczne, a także nowatorskie programy edukacyjne i społeczne.²

Współcześnie problemy obronności należy postrzegać i rozumieć w ponadnarodowym wymiarze: regionalnym, cywilizacyjnym i globalnym. Na bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku wpływ wywierają procesy zachodzące w globalnym środowisku bezpieczeństwa. Cechują się one dużą dynamiką i złożonością zmian oraz występowaniem zagrożeń asymetrycznych, z których najgroźniejsze to: terroryzm, proliferacja broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia, międzynarodowa przestępczość zorganizowana oraz zagrożenia w cyberprzestrzeni.³

W wyniku procesów cywilizacyjnych oraz zmian systemowych w obszarze obronności zaistniały istotne zmiany, w związku z czym istnieje potrzeba dostosowania podejmowanych działań do tych zmian. Myślenie o wspólnej Europie nie stoi w sprzeczności

¹ Por.: A Toffler., *Trzecia fala*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1985, s. 501-504.

² *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 86.

³ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Warszawa 2013, s. 3.

z potrzebami obronnymi państwa. Gdyby kiedyś nasze państwo przekształciło się w jeden ze stanów zjednoczonej Europy, bądź gdyby stało się elementem super- czy subcywilizacji niewiele by to zmieniło. Istotnym jest aby był to liczący się stan i ważny element.

Wojna jest zjawiskiem społecznym, co do tego stwierdzenia nie ma już obecnie większych sporów pomiędzy teoretykami. Aby zrozumieć współczesną wojnę, trzeba zrozumieć współczesne społeczeństwo. W nowej rzeczywistości społecznej najważniejszymi miejscami wytwarzania wartości gospodarczej i akumulacji kapitału nie są już fabryki, tylko sieci telekomunikacyjno-medialne. To nowe globalne, poprzemysłowe społeczeństwo informacyjne Manuel Castells nazywa „społeczeństwem sieciowym”. Inni używają określenia „społeczeństwo informacyjne” lub, jak Armand Mattelart - „społeczeństwo informacji”. Przyczyny wojen też bywają społeczne, są nimi patologie - korupcja, klikowość, nadmierne rozwarstwienie społeczne i itp.

Cele ekspansji osiąga się współcześnie innymi sposobami i innymi środkami niż dawniej. Nowe możliwości technologiczne stwarzają możliwości „przenikania” w skali mikro, natomiast nowoczesne środki masowego rażenia zapewniają skuteczne oddziaływanie w skali makro. Współczesna wojna nie ma określonych granic w czasie i w przestrzeni. Wynika to z płynnej rzeczywistości, wielowymiarowości konfliktów oraz z globalizacji - która nie uznaje granic. Są granice państw określone geograficznie i politycznie, ale te granice nie oznaczają już tego samego, co dawniej. Kiedyś w ramach wytyczonych granic odbywało się całe życie społeczne, gospodarcze i kulturalne. W czasie wojny granice stanowiły fronty i rubieże walczących wojsk, dziś tak nie jest. Dla współczesnej wojny nie jest najważniejszy wymiar terytorialny, toczy się ona w różnych wymiarach. Nie da się wytyczyć granic w cyberprzestrzeni, w kosmosie czy w gospodarce, które to obszary są elementem współczesnej rzeczywistości, również, a może przede wszystkim rzeczywistości wojskowej. Zjawisko terroryzmu, które w ostatnich latach zaistniało w różnych częściach świata, w tym na uczelniach, także przekonuje nas o swoim globalnym charakterze.

Konflikty zbrojne, gdzie uczestnikami są nasi żołnierze na misjach pokojowych, to wojny typu regionalnego, peryferyjne, na obrzeżach cywilizacji. Cechuje je ograniczony zasięg oraz asymetryczność w podstawowych wymiarach: ludzkim, organizacyjnym i technicznym. Współczesne konflikty w znacznej mierze determinowane są przez czynniki kulturowe i cywilizacyjne. Zachód wypierany jest z tradycyjnych obszarów swych wpływów: na Bliskim Wschodzie i w Afryce. Dwa czynniki o tym decydują: ekonomia i demografia. Obydwa czynniki są niekorzystne dla Zachodu, w dłuższej perspektywie czasowej wymuszają konieczność przededefiniowania istniejących od wieków relacji i stają się źródłem nieuchronnych napięć.

Do współczesnych zjawisk determinujących bezpieczeństwo narodowe, stanowiących kontekst strategiczny tego bezpieczeństwa zalicza się: cyberprzestrzeń (cyberterroryzm), nowe technologie, działania w kosmosie, nowe narzędzia wojny gospodarczej oraz problemy gospodarcze i strukturalne. Skupiając się na tych zjawiskach, które w sposób szczególnie dotyczą społecznych i edukacyjnych aspektów bezpieczeństwa narodowego, wypada w tym miejscu krótko scharakteryzować cyberterroryzm i wojnę gospodarczą.

Cyberprzestrzeń jest najnowszym obszarem ekspansji, przejawem agresywnych działań w cyberprzestrzeni jest cyberterroryzm. W strukturach obrony państw tworzone są specjalne departamenty, wydzielą się znaczne, często niekontrolowane fundusze na cele działań w cyberprzestrzeni. Również w polskim prawie, w ustawach o stanach nadzwyczajnych, ustawą z dnia 30 sierpnia 2011 roku, zostały wprowadzone zapisy o cyberprzestrzeni jako nowym obszarze konfliktu. W strukturach MON utworzono centrum działań w cyberprzestrzeni.

Z zagrożeniami w cyberprzestrzeni wiąże się problem ochrony tajemnic. Tajemnice zawsze były i są nadal bardzo ważnym elementem walki, ułatwią osiągnięcie przewagi nad przeciwnikiem. W zakresie ochrony informacji istotnym współcześnie problemem jest bezpieczeństwo teleinformatyczne. W sieci informacje chroni się pasywnie poprzez dyskrecję, a aktywnie poprzez szumy informacyjne i zalew, nadmiar informacji (najlepiej pasuje tu słowo „kamouflaż”), służą do tego między innymi „booty” – programy wyszukujące i rozpowszechniające w sieci określone treści. Na gruncie wojskowym, o zwycięstwie nad przeciwnikiem decyduje współcześnie władza nad kodami kontrolującymi dostęp do informacji, bez nich najpotężniejsze pociski nie trafią w cel.

Wojna gospodarcza dotyczy ekonomii, stosunków międzynarodowych, finansów, zarządzania, materiałów, surowców - wszystkie te dziedziny są bardzo istotne dla obronności każdego państwa. Zarazem są to dziedziny nauczania w wielu uczelniach, zwłaszcza w uczelniach ekonomicznych. Współczesny model dominacji nie opiera się na ekspansji terytorialnej lecz na ekspansji gospodarczej. Mechanizmy wojny gospodarczej w sposób najbardziej efektywny pozwalają osiągać cele współczesnej wojny, które realizowane są poprzez zmuszenie przeciwnika do uległości i poprzez wykorzystanie jego potencjału we własnym interesie. Fryderyk Juliot Curie - prezydent Światowej Rady Pokoju – w połowie ubiegłego wieku, tak przewidywał współczesną wojnę: „Przyszła wojna będzie wojną niewidzialną. Dopiero, gdy dany kraj zauważy, że plony uległy zniszczeniu, jego przemysł jest sparaliżowany, a jego siły zbrojne niezdolne do działania, zrozumie wtedy, że brał udział w wojnie i że tę wojnę przegrywa”.

Dla charakteryzowanych problemów bezpieczeństwa narodowego istotnym zjawiskiem ostatnich lat, jest zjawisko rozproszenia władzy i przesunięcia jej do ośrodków pozarządowych. Nastąpił wzrost znaczenia organizacji pozarządowych: związki wyznaniowe, rynki, regulatory, grupy interesów, korporacje. Nie jest to jednak zupełnie nowe zjawisko, znane było już w minionych wiekach, powstawało i nasilało się wraz z kumulacją dóbr, a zwłaszcza wraz z kumulacją kapitału. Przykładem z historii są związki miast, hanzy i gildie, sprzeciwiające się władzy monarszej i książęcej. Efektem były długotrwałe, wyniszczające, zwłaszcza wewnętrzne wojny. Z kosmopolitycznych rozważań Urlicha Becka o władzy i przeciwwładzy we współczesnym świecie, jednoznacznie wynika, iż dla państwa nie ma logicznej alternatywy. Inne podmioty nie posiadają wystarczającej legitymizacji społecznej i nie sprawują swojej funkcji w przestrzeni publicznej w sposób tak kompleksowy, jak czyni to państwo.⁴ Nikt oprócz państwa nie podejmuje zwłaszcza ciężarów socjalnych. Także finansowanie edukacji w znaczącej części realizuje państwo.

W odniesieniu do władzy istnieje dość rozpowszechniony pogląd, że władza posiada nieograniczone możliwości podejmowania decyzji, tymczasem prawda jest taka, że władza na ogół robi to co musi.

W zakresie współczesnych konfliktów zbrojnych i zagrożeń z nimi związanych istnieje znaczna ilość obszarów tabu i rzeczy nienazwanych, rzeczy nienazwane zaś są trudno dostrzegalne. Problem polega na tym, że nie można w sposób pełny wyjaśniać i uzasadniać publicznie skomplikowanych zjawisk społecznych i politycznych. Jest to z różnych powodów niemożliwe i często bywa niewskazane. Dlatego przekaz publiczny jest uproszczony, odbywa się na skróty. Odwołując się w tym miejscu do znanych określeń Maksa Webera - o sprawach obronności decydować powinna i często decyduje „etyka odpowiedzialności”, a nie „etyka przekonań”. Taka sytuacja utrwała myślenie magiczne i życzeniowe, stereotypy oraz niską społeczną świadomość obronną.

Myślenie magiczne i życzeniowe polega między innymi na założeniu, że wojny nie będzie – co jest bardzo pożądane i chwalebne, ale mało prawdopodobne. Popularny jest także pogląd, że jedno z najcenniejszych dóbr, jakim jest wolność, to jest coś takiego, co się każdemu należy, bez potrzeby zabiegania o to dobro.

Istnieje ponadto dość rozpowszechniony pogląd, że wielkie rzeczy dzieją się tylko w zgiełku bitewnym i w hałasie, na tłumnych placach i na rynkach. Nic bardziej mylącego, wielkie rzeczy najczęściej dzieją się w ciszy i w spokoju.

⁴ Por.: U. Beck., *Władza i przeciwwładza w epoce globalnej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.

W zakresie obronności bardzo ważna jest właściwa ocena sytuacji, jest ona między innymi podstawą definiowania zagrożeń. Niektóre zasygnalizowane wyżej problemy i wyzwania obronności, oprócz znaczenia merytorycznego mają także swoje znaczenie formalne. Ponieważ wyartykułowane są w przepisach oraz w oficjalnych dokumentach, to obowiązkiem władz uczelni, jest odnieść się do tych problemów i wyzwań oraz podjąć odpowiednie działania.

2. ISTOTA POZAMILITARNYCH PRZYGOTOWAŃ OBRONNYCH W UCZELNI

Przesłankami formalnoprawnymi działań obronnych są zapisy konstytucji oraz zapisy obowiązujących ustaw i rozporządzeń. Ocenia się, że w polskim prawie w zakresie obronności obowiązuje około 30 aktów prawnych rangi ustawy i rozporządzenia Rady Ministrów. Do najważniejszych należą: (1) ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, (2) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa; (3) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie ogólnych zasad wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony, ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej.

Przedsięwzięcia obronne w uczelni realizowane są w oparciu o istniejące, wyżej wymienione przepisy prawa. W ramach resortowych regulacji prawnych, dotyczących szkolnictwa wyższego należy wymienić ustawę z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz zarządzenie Nr 63/2011 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie zasad planowania, organizacji i wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony.

Postanowienia ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym - nie odnoszą się bezpośrednio do problemów obronności. Dla analizowanej problematyki ważne są ze względu na fakt, że określają ogólne, organizacyjne ramy, ustalają kompetencje i regulują sprawy organizacyjne uczelni. Należy tu wymienić zwłaszcza artykuły: 13, 33, 40, 66, 227 i 229. Najważniejszą regulacją jest ustanowiona w artykule 70 Konstytucji i doprecyzowana w art. 4 ustawy autonomia uczelni.

Zarządzenie Nr 63/2011 jest zasadniczym dokumentem wykonawczym w dziale administracji rządowej nauka i szkolnictwo wyższe, który kompleksowo reguluje problematykę planowania, organizowania i wykonywania zadań w ramach powszechnego

obowiązku obrony w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz w jednostkach organizacyjnych podległych ministrowi i w jednostkach przez niego nadzorowanych. Działania planistyczne i organizacyjne, o których mówi zarządzenie, koncentrują się na realizacji zadań obronnych, przydzielanych dla uczelni przez Ministra. Jest to kilkadziesiąt przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w trakcie osiągnięcia wyższych stanów gotowości obronnej państwa, czyli w stanie kryzysu i w stanie wojny, wymagających przygotowania w czasie pokoju. Dodatkowo w zarządzeniu zwraca się uwagę na organizowanie i realizowanie szkoleń obronnych z pracownikami.

W zakresie szkoleń minister swoim corocznym zarządzeniem ustala główne kierunki szkolenia obronnego na dany rok. Szkolenie to dotyczy osób funkcyjnych. Edukowanie obronne dla studentów nie jest przewidziane. W wymiarze formalnym przygotowania obronne uczelni nie uwzględniają osób studiujących.

W 2013 roku weszły w życie dwa ważne dla obronności dokumenty: „Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej” - dokument podpisany przez Prezydenta RP w czerwcu 2013 roku oraz „Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej 2022” - przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 roku. Obydwa dokumenty w wielu miejscach odnoszą się do edukacji obronnej, w tym do przedsięwzięć edukacyjnych realizowanych w uczelniach. Poniżej zaprezentowane zostały niektóre, wybrane zapisy ww. dokumentów.

Biała Księga wymienia cztery dziedziny bezpieczeństwa narodowego: (1) Obronna, (2) Ochronna, (3) Gospodarcza i (4) Społeczna. W składzie społecznej dziedziny bezpieczeństwa narodowego umiejscowione są sektory: kulturowy, demograficzny i edukacyjny, w ramach którego wymienia między innymi uczelnie publiczne i niepubliczne jako podmioty bezpieczeństwa narodowego.⁵

Na innych stronach Białej Księgi czytamy: „Obecne zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli są liczniejsze i bardziej kompleksowe niż miało to miejsce kilkadziesiąt, a nawet kilkanaście lat temu. Jest to jakościowo nowa sytuacja, która wymaga zmodyfikowania podejścia instytucji państwowych, samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych do spraw edukowania społeczeństwa w zakresie wiedzy o bezpieczeństwie. W tym kontekście można wyróżnić dwa priorytetowe kierunki działania (realizacji szeroko rozumianej edukacji dla bezpieczeństwa): po pierwsze, podnoszenie świadomości społecznej w kwestii rozumienia współczesnych zjawisk i procesów, będących źródłem zagrożeń dla bezpieczeństwa, jak również wyposażanie obywateli w wiedzę i umiejętności pozwalające w sposób świadomy, celowy, efektywny i racjonalny reagować na

⁵ Por.: *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 19.

pojawiające się zagrożenia. (...) Celem tego działania jest budowa powszechnej woli i gotowości społecznego zaplecza systemu bezpieczeństwa narodowego do jego obywatelskiego wsparcia oraz gospodarczego zasilania.”⁶

Według Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego optymalizacja pozamilitarnych przygotowań obronnych w zakresie edukacji będzie obejmować: „poprawę funkcjonowania systemu szkolenia obronnego w państwie, m. in. poprzez zapewnienie regularności oraz zwiększenie skuteczności szkolenia obronnego prowadzonego w formie zajęć praktycznych, w szczególności ćwiczeń o zasięgu krajowym i regionalnym realizowanych łącznie z wieloszczeblowym, operacyjnym ćwiczeniem sił zbrojnych pod kryptonimem „Anakonda”. Ponadto, poprzez wzrost zaangażowania struktur pozamilitarnych w ćwiczeniach i treningach wojskowych oraz zwiększenie udziału w szkoleniu obronnym osób zajmujących kierownicze stanowiska w administracji publicznej w ramach Wyższych Kursów Obronnych.”⁷

Z kolei w Białej Księdze czytamy: „Potencjał intelektualny i technologiczny to czynnik o fundamentalnym znaczeniu dla bezpieczeństwa narodowego; podstawę do jego wypracowania stanowi nowoczesny, dopasowany do potrzeb system edukacji na każdym poziomie. (...) Sytuację tę należałoby potraktować jako znaczące wyzwanie, któremu należy sprostać w nadchodzącym okresie.”⁸

Konstatacja, która jest wynikiem analizowanych dokumentów, zawiera się w następującym stwierdzeniu: należy utrzymywać na dotychczasowym, wysokim poziomie, realizację pozamilitarnych przygotowań obronnych w uczelni przewidzianych na czas podwyższania stanów gotowości obronnej państwa oraz należy doskonalić przygotowania obronne w uczelni w czasie stałej gotowości obronnej, czyli w czasie pokoju.

3. POZAMILITARNE PRZYGOTOWANIA OBRONNE W UCZELNI – MOŻLIWOŚCI I POTRZEBY

Uczelnie publiczne, jako państwowe jednostki organizacyjne, mają przydzielane zadania obronne. Zadań jest kilkadziesiąt, pozamilitarne przygotowania obronne w uczelniach skoncentrowane są wokół tych zadań. Każde zadanie obronne wymaga odrębnego, starannego przygotowania pod względem organizacyjnym, merytorycznym i technicznym. Rektor jest koordynatorem wszystkich zadań obronnych w Uczelni, których przygotowanie i realizacja odbywa się w ramach wyznaczonych zespołów zadaniowych. Wraz z przemianami

⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s.: 180-181

⁷ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Warszawa 2013, s. 64

⁸ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 137

cywilizacyjnymi rola zadań obronnych w uczelniach wzrasta, dlatego, że obronność w coraz wyższym stopniu dotyczy czynnika ludzkiego i zależy od nauki, innowacji i edukacji. O ważności zadań obronnych świadczy fakt, że uczelnie nie mają przydzielonych żadnych innych, konkretnych zadań państwowych, a „Plany Operacyjne Funkcjonowania uczelni w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny” (POF uczelni) są jedynymi dokumentami w takim trybie uzgadnianym i zatwierdzanym przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Zadania obronne uczelni przewidywane są do realizacji w stanie kryzysu i w stanie wojny. Jest to perspektywa czasowa mierzona w tygodniach - w tak krótkim czasie nie osiąga się celów edukacyjnych. Praca u podstaw, praca organiczna, jaką jest działalność edukacyjna wymaga dłuższej perspektywy. W zakresie edukacji współczesne potrzeby obronności dotyczą zwłaszcza kreowania postaw patriotycznych i społecznych: wzajemnego szacunku, współpracy, pomocy, lojalności, solidarności, honoru, tolerancji i tym podobnych postaw oraz zachowań.

W uczelniach znajduje się najcenniejszy dla obronności czynnik – czynnik ludzki. Kiedyś studenci podlegali obowiązkowemu szkoleniu wojskowemu, obecnie nie ma takiej potrzeby, co nie oznacza, że dobrą rzeczą jest całkowite zaniechanie edukacji obronnej wobec tak ważnej grupy społecznej jaką są osoby studiujące. Po rezygnacji - z być może przesadnego i przestarzałego szkolenia wojskowego - wahadło wychyliło się w przeciwnym kierunku. W kontekście powszechnego obowiązku obrony, taką sytuację można postrzegać jako przejaw zlekceważenia, a nawet wykluczenia. W wymiarze systemowym powstała próżnia, w istotnym społecznym segmencie obronności, którą należy wypełnić. Przesłankę merytoryczną i formalną działań w tym kierunku mogłyby stanowić opracowane w 2013 r. przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego i Radę Ministrów, analizowane wyżej dokumenty. Postanowienia tam zawarte stanowić mogą merytoryczną i formalną podstawę dla sformułowania dwóch, trzech ogólnych zadań dla uczelni, przewidzianych do realizacji w czasie stałej gotowości obronnej. Zmiany mogłyby zaistnieć w ramach nowego planowania obronnego. W planowaniu obronnym, dla uczelni, nie w pełni właściwa jest formuła w brzmieniu: „w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny”. Gdyby nie było w tym względzie systemowych przeszkód, to dla uczelni bardziej odpowiednią formułą planowania obronnego mogłaby być formuła: „w stanach gotowości obronnej państwa”, bądź: formuła: „w ramach pozamilitarnych przygotowań obronnych”. Wynika to z potrzeby uwzględnienia dłuższej perspektywy czasowej, niezbędnej na realizację zadań edukacyjnych. Inną możliwością jest odrębne potraktowanie zamierzeń czasu pokoju, poza planowaniem obronnym, i wypracowanie takiej formuły, która zapewni edukacyjne

oddziaływanie obronne wobec osób studiujących. Nie może być tak, że w zakresie powszechnego obowiązku obrony studenci nikogo nie interesują.

Dla realizacji wyżej wymienionych postulatów, nie ma potrzeby dokonywania instytucjonalnych, systemowych zmian i kierowania na ten cel dodatkowych środków. Chodzi o uwzględnianie problematyki obronnej w codziennej działalności uczelni, o uwzględnianie perspektywy obronnej w procesie kształcenia i wychowywania. Artykuł 13 ust. 1 pkt. 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym - jest dobrym zapisem w tym kierunku, ale niewystarczającym – wymaga uzupełnienia lub doprecyzowania w dokumentach wykonawczych. Autonomia uczelni nie stanowi formalnej przeszkody dla realizacji proponowanych rozwiązań. Pozyskanie nauczycieli akademickich jest kluczem, i w tym względzie jest to niełatwe zadanie, wymaga bardzo dobrego przygotowania merytorycznego, i nie tylko, od osób realizujących w uczelni służbowe obowiązki w zakresie obronności.

Istnieje znacząca ilość argumentów i przesłanek stanowiących uzasadnienie powyżej sformułowanych postulatów i tez. Oprócz dokumentów rządowych i dokumentów Biura Bezpieczeństwa Narodowego, argumenty takie można odnaleźć w zamieszczonej poniżej literaturze oraz w innych opracowaniach naukowych, zwłaszcza z zakresu filozofii, politologii, socjologii, ekonomii i wojskowości.

KONKLUZJA

Warunkiem niezbędnym do osiągnięcia sukcesu w ewentualnym konflikcie zbrojnym jest, obok nowoczesnego potencjału bojowego, posiadanie odpowiednio przygotowanych, wykształconych ludzi. Szkolnictwo wyższe jako dział administracji rządowej jest istotny dla budowania podstaw bezpieczeństwa państwa w dłuższej, strategicznej perspektywie.

W Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego oraz w Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022 znajdują się istotne, pozytywne zapisy dotyczące edukacji obronnej. Aby zapisy te nie pozostały tylko przejawem dobrych intencji muszą przybrać postać konkretnych zadań obronnych, co jest moim postulatem.

Produktem uczelni jest edukowanie. W bieżącej działalności uczelni ważna jest odpowiedź na następujące pytanie: czy edukacja może mieć znaczenie dla obronności państwa? Nie jest też obojętne jaki produkt powstaje w wyniku edukacji. Celem powinny być takie działania, które spowodują, że edukowani będą zdolni wesprzeć wysiłki państwa zgodne z narodowym interesem obronności.

W zakresie pozamilitarnych przygotowań obronnych w uczelni najważniejsze rzeczy mają miejsce na salach wykładowych.

BIBLIOGRAFIA:

1. BECK Ulrich, *Władza i przeciwwładza w epoce globalnej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.
2. CASTELLS M., *Spółeczeństwo sieci*, Wyd. PWN, Warszawa 2007.
3. DAWIDCZAK Andrzej, GRYZ Jarosław, KOZIEJ Stanisław, *Zarządzanie strategiczne bezpieczeństwem. Teoria - praktyka – dydaktyka*, Wyd. Wyższa Szkoła Humanistyczno – Ekonomiczna w Łodzi, Łódź 2006.
4. FLINT Colin, *Wstęp do geopolityki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
5. FLEMMING Marian, *Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych*, Agencja Artekon, Warszawa 1991.
6. GIDDENS Anthony, *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
7. HUNTINGTON Samuel, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 2004.
8. MACIEJEWSKI Jan, *Socjologiczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, Wyd.: Uniwersytet Wrocławski 2001.
9. TOFFLER Alvin, *Trzecia fala*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1985.
10. WIATR Jerzy, *Polski interes narodowy: refleksje z historii i współczesności*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2012.

DOKUMENTY ODNIESIENIA:

1. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.);
2. Zarządzenie Nr 63/2011 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie zasad planowania, organizacji i wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony;
3. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 - przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 roku;
4. Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej - opracowana przez BBN, podpisana przez Prezydenta RP w dniu 24 maja 2013 roku.

IMPLEMENTATION OF NON-MILITARY DEFENSIVE PREPARATIONS WITHIN
A UNIVERSITY LEVEL SCHOOL

ABSTRACT

Due to the character of today's armed conflicts and related threats, university level schools have become more important for the defense, because education, innovativeness and knowhow become more and more important in this field. University level schools have the factor most important for the defense- human resources – a large number of both young people and academics. No state can ignore such resources, and that is why university level schools are included in the program of non-military defensive preparations. But such preparations regard only the time required to achieve higher states of readiness of a country, viz. a time perspective in terms of weeks. Instead, a prerequisite for being successful in a possible armed conflict means educated people, appropriately prepared. Therefore, university level schools are important in view of building a base for national security in a longer, strategic run, this is to say, first of all, at peace.

Key words: defense preparations, armed conflict, defensive tasks.